

שביתת רופאים ומלמדים

- (א) אם יכולים רופאים, או מלמדים, או שאר essential workers להשבית מלאכתם כדי שיתעלה שכרם, או להעלות תנאי עבודתם וכדומה.
- (ב) ע' **רמב"ם** משפטים הלכות שכירות פ"ג הלכה ז', וז"ל "כדרך שמוזהר בעל הבית שלא יגזול שכר עני ולא יעכבו כך העני מוזהר שלא יגזול מלאכת בעל הבית ויבטל מעט בכאן ומעט בכאן ומוציא כל היום במארה אלא חייב לדקדק על עצמו בזמן. שהרי הקפידו חכמים על ברכה רביעית של ברכת המזון שלא יבקר אותה. וכן חייב לעבוד **בכל כחו** שהרי יעקב הצדיק אמר כי **בכל כחי עבדתי את אבינן**. לפיכך נטל שכר זאת אף בעולם הזה שנ' ויפרץ האיש מאד מאד"
- (ג) הנה, מבואר בפרק **השוכר את האומנין** פרק ו' דבבא מציעא, דאחר שכבר התחיל הפועלים במלאכה, אין הבעל הבית יכול לחזור, ואם חזר, צריך לשלם שכרו משלם [כפועל בטל] אבל הפועל עצמו יש לו זכות חזרה, משום דכתיב 'עבדי הם- ולא עבדים לעבדים'. ונוטלים שכר מה שעבדו. אבל פועל רק יכול לחזור היכא דליכא דבר האבד. ואם חזר בדבר האבד, מטען, או שכר עליהם בשכרם הנשאר אצלו. והיכא דאנסי, יכולים לחזור ונוטלים שכר מה שעבדו.
- (ד) מבואר מזה, דפועל יש לו זכות חזרה, אבל לא מצינו דיכול 'לשבות' דהיינו strike ואדרבה, מדברי הרמב"ם משמע דהיכא דעדיין עבד, צריך לעבדו בכל כוחו. וכ"ש דלא מצינו זכות למנוע פועלים אחרים מלעבדו.
- (ה) ע' **יומא לח**. דמצינו ענין 'השבתה', דהיינו שלא לעבוד, אבל גם שלא להניח מי שיעבוד תחתיהן. תנו רבנן, בית גרמו היו בקיאים במעשה לחם הפנים ולא רצו ללמד שלחו חכמים והביאו אומנין מאלכסנדיא של מצרים והיו יודעין לאפות כמותן ולא היו יודעין לרדות כמותן שהללו מסיקין מבחוץ ואפין מבחוץ והללו מסיקין מבפנים ואפין מבפנים הללו פיתן מתעפשת והללו אין פיתן מתעפשת כששמעו חכמים בדבר אמרו כל מה שברא הקב"ה לכבודו בראו שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו וחזרו בית גרמו למקומן שלחו להם חכמים ולא באו כפלו להם שכרן ובאו בכל יום היו נוטלין שנים עשר מהן והיום עשרים וארבעה" ולכאורה מצינו ענין השבתה, אבל אדרבה איתא שם שלא ניחא להו לחכמים, וכתבו עליהם שהם חטאו בענין זה. ונמצא דאין מקור כלל לזכות פועלים 'להשבית' להכריח הבעה"ב להעלות שכרם.
- (ו) ע' **בבא בתרא ח'** רשאין בני העיר להתנות על המדות ועל השערים ועל שכר פועלים ולהסיע על קיצתן. וע"ש ט. הנהו בי תרי טבחי דעבדי עניינא בהדי הדדי דכל מאן דעביד ביומא דחבריה נקרעוה למשכיה אזל חד מנייהו עבד ביומא דחבריה קרעו למשכיה אתו לקמיה דרבא חייבינהו רבא לשלומי איתיביה רב ימר בר שלמיא לרבא ולהסיע על קיצתם לא אהדר ליה רבא אמר רב פפא שפיר עבד דלא אהדר ליה מידי ה"מ היכא דליכא אדם חשוב אבל היכא דאיכא אדם חשוב לאו כל כמיניהו דמתנו."
- (ז) ע' **רא"ש שם**, וז"ל "מכאן דכל בעלי אומנות יכולין להתנות ביניהם והם הנקראין בני העיר בענין מלאכה ואדם חשוב היינו דוקא כגון רבא שהיה **ראש ומנהיג בעיר** ואפילו כל בני העיר לאו כל כמיניהו להתנות אם לא מדעת אדם חשוב"
- (ח) וע' משנת רבי אהרן סימן עא, די'ש לדון אולי יש דינא דמלכותא חוק מפורש שעובדים רשאים לשבות אף באופן דהוי דבר האבוד אי שייך בזה דד"מ דינא או לא" וע"ש דכתב דבדיני ממנות כתב הרמ"א סוף סימן שסט דבדבר שיש הנאה למלך או לתקנת המדינה יש ענין דינא דמלכותא, וכעין הפקר ב"ד, דמהני אפילו בדבר האבוד. וע' אגרות משה חושן משפט חלק א' סימן נט, דע"פ גמרא בב"ב ז', יש מקור מדינא ל'היוניאנס' דהרשו לשבות כדי להעלות שכרם או להטיב מצבם וגם למנוע אחרים מלכנס לעבוד תחתם, כמו גבי הטבחים. אבל ע"ש דנסתפק אם יכולין לכוף אנשים דאינו בכלל ה' union ' וכתב שם מצד פסקת לחיותאי ע"ש.
- (ט) הנה, בענין 'שביתת מלמדים' ועוד שלא להניח אחרים ליכנס תחתיהם, כתב הרמ"א סימן של"ג, דביטל תלמידים נחשב כדבר האבד, וממילא אוסר לפועל -מלמד, להשבית, דנחשב כדבר האבד אצל בעל הבית. וכתב רבי אהרן קטלר ז"ל במשנת רבי אהרן שם, דממילא אוסר להשבית, ולא שייך זכות מצד דינא דמלכותא דינא, כיון דהוא ענין של איסור, דהיינו ביטול תורה. וכ"ש דיהא אסור למנוע אחרים מליכנס תחתיהם ללמד. אלא יש להם רק לילך לבית דין ולטעון.

- (י) וע' אגרות משה סימן נט, דכיון דבלאו הכי מעיקר הדין אסור ליטול שכר לימוד, וכל היתר ליטול שכר הוא מצד שכר בטיילה, ממילא כיון דבלאו הכי הם בטלים, ממילא מחוייבם הם ללמד, ולהתפשר עם ב"ד כנ"ל.
- (יא) וכתב באגרות, דאם מאומד דעת של אדם גדול, משערין דאין להם עצה אם לא השביתו, כיון דבלא פרנסה כראוי אי אפשר ללמד כראוי בישוב הדעת, י"ל דמותר להם להשבית יום או יומים, מצד 'ביטולה זהו קיומה' ע"ש.
- (יב) ובכל זאת, הדגיש ר"מ ור"א ז"ל, דיש חיוב על הציבור לפרנס המלמדים כראוי כיון דלימוד תשב"ר וקיום כלל ישראל תלוי בהם ע"ש.
- (יג) ג"כ לענין רופאים, דיש בעצם מצוה וחיוב עליהם לרפאות בלאו הכי, אין להם לשבות אלא עכ"פ להשאר מהם מנין מספיק שלא תהא פיקוח נפש, והובא בשם רב שלמה זלמן, דסך המנין העובדים בשבת מצד פיקוח נפש הוא ג"כ הסך דצריך להישאר עכ"פ בבית החולים ולא להשבית עכ"פ מנין זה.
- (יד) ע' תוספתא בבא מציעא פרק יא יג, "מי שהיה בלן לרבים ספר לרבים נחתום לרבים שולחן לרבים ואין שם אחר אלא הוא, והגיע שעת הרגל ומבקש לילך לתוך ביתו, יכולים לעכב על ידיו עד שיעמיד אחר תחתיו. ואם התנה עמהם בבית דין, או שעיברו עליו את הדרך, הרשות בידו". ומבואר לפי זה, דגם מי שעוסק בשאר צרכי רבים אסור להשבית אם לא בתנאים מפורטים.

May Doctors, Teachers, and other Essential Workers go on Strike to improve their working conditions?

- 1) The Rambam writes that a worker must work efficiently and faithfully, not to cause any loss or lag in the labor of his employer; Rambam cites Yaakov Avinu as a proof.
- 2) The Gemara tells us that a worker is not a slave; hence, he has the right to break his contract even in the middle of his job. He is compensated commensurate with what he worked. However the worker may not back out if it will cause the employer a loss, and if he does, the employer may withhold the wages in order to hire new workers even at a higher rate.
- 3) It would seem that there is no basis for 'strike' in halacha- either work, or quit.
- 4) The gemara records a story that the bakers and incense makers of the beis hamikdash went on strike, however the Sages frowned upon this.
- 5) The Gemara in Bava Basra states that workers may form a 'union' to establish trade standards, such as not infringing on one another, and not working on the others day.
- 6) Rav Aharon Kotler z"l entertains the notion that worker might be able to strike based on the principal of the law of the land. Even if a loss will incur, the custom establishes that the workers have the right to do it. Rav Moshe Feinstein z"l likewise cites the gemara in bava basra as a possible source to enable workers to strike and not allow others to take their place.
- 7) Teachers and Rebbeim going on strike is fraught with halachic problems, because it is considered causing a irretrievable loss, and cannot be permitted even on the basis of the law of the land, since non-monetary Torah prohibitions are involved.
- 8) Rav Moshe further points out that anyway the Rebbe is required to teach, since he is only paid based on compensating him for not working, and he is still free to teach.
- 9) Rav Moshe acknowledges that sometimes the only effective course of action would be for the Rebbeim to Strike, for the temporary interruption of Torah will lead to greater study later on.
- 10) Doctors are also bound by the Torah to heal. It is halachic problematic for them to strike- however if they must, Rav Shlomo Zalman Aurbach z"l required that at least enough doctors are left to avoid situations of pikuach nefesh.
- 11) There is a tosefta requiring essential workers to stay at their posts during public need, such as barbers, bath attendants, grocers, and the like.